

ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสิทธิบัตร

ณิชนน ธรรมรักษ์

นักวิทยาศาสตร์ งานบริการวิชาการและวิจัย คณะวิทยาศาสตร์

สิทธิบัตรคืออะไร

จากลักษณะของสิทธิบัตรดังกล่าวข้างต้น อาจให้คำนิยามของ “สิทธิบัตร” ได้เป็นสองความหมาย ดังนี้

1. สิทธิบัตร หมายถึง หนังสือสำคัญที่รัฐออกให้เพื่อคุ้มครอง การประดิษฐ์คิดค้นหรือการออกแบบผลิตภัณฑ์ ที่มีลักษณะตามที่กฎหมายกำหนด
2. สิทธิบัตร หมายถึง สิทธิพิเศษที่กฎหมายบัญญัติให้เจ้าของสิทธิบัตรมีสิทธิเด็ดขาดหรือ สิทธิแต่เพียงผู้เดียว ในการแสวงหาประโยชน์จากการประดิษฐ์หรือการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่ได้รับสิทธิบัตรนั้น เช่น การผลิตและจำหน่าย เป็นต้น และสิทธิที่ว่านี้จะมีอยู่เพียงช่วงระยะเวลาที่จำกัดช่วงหนึ่งเท่านั้น

จากคำนิยามข้างต้น สิทธิบัตรจะเกี่ยวข้องกับการประดิษฐ์ หมายถึง ความคิดสร้างสรรค์เกี่ยวกับ ลักษณะ องค์ประกอบ โครงสร้าง หรือกลไกของผลิตภัณฑ์ รวมทั้งกรรมวิธีในการผลิต การรักษา หรือการปรับปรุงคุณภาพของผลิตภัณฑ์ ให้ดีขึ้นหรือทำให้เกิดผลิตภัณฑ์ ที่แตกต่างไปจากเดิม การออกแบบผลิตภัณฑ์ หมายถึง ความคิดสร้างสรรค์เกี่ยวกับรูปร่าง ลักษณะภายนอกของผลิตภัณฑ์ ที่แตกต่างไปจากเดิม

การขอรับสิทธิบัตรการประดิษฐ์

คำขอรับสิทธิบัตรการประดิษฐ์ ประกอบด้วย แบบพิมพ์คำขอและเอกสารประกอบรายละเอียดการประดิษฐ์ ข้อถือสิทธิ รูปเขียน (ถ้ามี) และบทสรุปการประดิษฐ์ โดยแต่ละส่วนมีการเตรียมเอกสาร ดังนี้

แบบพิมพ์คำขอ และเอกสารประกอบ

แบบพิมพ์คำขอรับสิทธิบัตรผู้ขอรับสิทธิบัตรต้องใช้แบบพิมพ์ที่กรมทรัพย์สินทางปัญญา กำหนดและจะพิมพ์ขึ้น ซึ่งได้แก่แบบ สป/สพ/001-ก ส่วนเอกสารประกอบคำขอมีอยู่สองลักษณะ คือ

1. เอกสารหลักฐานแสดงสิทธิขอรับสิทธิบัตร มีลักษณะต่างๆ ดังนี้

ในกรณีผู้ขอเป็นผู้ประดิษฐ์หรือผู้ออกแบบผลิตภัณฑ์ให้ยื่นคำรับรองเกี่ยวกับสิทธิขอรับสิทธิบัตรโดยใช้แบบ สป/สพ/001-ก (พ) แต่ถ้าผู้ขอซึ่งเป็นผู้ประดิษฐ์เป็นคนต่างด้าวและอ่านภาษาไทยไม่เข้าใจให้ใช้ Form PI/PD/001-A (Add) ซึ่งเป็นแบบพิมพ์ที่กรมทรัพย์สินทางปัญญา กำหนดและจัดพิมพ์ขึ้น ผู้ขอจะต้องยื่นแบบพิมพ์ดังกล่าวพร้อมกับการยื่นขอรับสิทธิบัตร แต่ถ้าไม่สามารถยื่น

พร้อมกับคำขอได้ ก็อาจขอผ่อนผันได้ 2 ครั้ง คือ ครั้งแรกขอผ่อนผันได้เป็นเวลา 90 วัน และครั้งที่สองขอผ่อนผันได้อีก 30 วัน โดยต้องยื่นขอผ่อนผันก่อนสิ้นกำหนดระยะเวลาล่วงหน้าไม่น้อยกว่า 10 วัน ใน

กรณีที่ผู้ขอมิใช่ผู้ประดิษฐ์แต่เป็นผู้มีสิทธิขอรับสิทธิบัตรในฐานะอื่น เช่น เป็นนายจ้างหรือผู้ว่าจ้างของผู้ประดิษฐ์ เป็นทายาทหรือผู้จัดการมรดกของผู้ประดิษฐ์ หรือเป็นผู้รับโอนสิทธิขอรับสิทธิบัตรจะต้องยื่นเอกสารหลักฐานแสดงว่า เป็นผู้ที่มีสิทธิขอรับสิทธิบัตรในฐานะดังกล่าวด้วย ทั้งนี้ เอกสารหลักฐานดังกล่าวจะต้องถูกต้อง ตามแบบที่กฎหมายกำหนดด้วย เช่น ผู้ขอที่เป็นผู้รับโอนสิทธิขอรับสิทธิบัตรจะต้องยื่นหนังสือโอนสิทธิขอรับสิทธิบัตรที่ลงลายมือชื่อทั้งผู้โอนและผู้รับโอนด้วย เป็นต้น

2. เอกสารหลักฐานการมอบอำนาจให้ตัวแทนกระทำการแทน

ผู้ขอจะต้องมอบอำนาจให้ตัวแทนซึ่งได้ขึ้นทะเบียนไว้กับกรมทรัพย์สินทางปัญญาเพื่อดำเนินการขอรับสิทธิบัตรแทนโดยทำเป็นหนังสือมอบอำนาจซึ่งมีได้ 2 กรณี คือ

2.1. ผู้ขอเป็นผู้ที่ไม่มีถิ่นที่อยู่ในประเทศไทย ในกรณีดังกล่าว

2.2. หนังสือมอบอำนาจจะต้องมีคำรับรองของทูต ที่ปรึกษาการพาณิชย์ ข้าหลวงพาณิชย์ ผู้ช่วยทูตการพาณิชย์ หรือกงสุลไทย ซึ่งประจำอยู่ในประเทศนั้น หรือมีคำรับรองของบุคคลซึ่งกฎหมายของประเทศที่ผู้มอบอำนาจมีถิ่นที่อยู่ซึ่งโดยทั่วไปได้แก่ โนตารีพับลิก (Notary-Public) ถ้าหนังสือมอบอำนาจ หรือคำรับรองดังกล่าวจัดทำขึ้นเป็นภาษาต่างประเทศ ให้ผู้ยื่นจัดให้มีคำแปลเป็นภาษาไทย โดยมีคำรับรองของผู้แปลและผู้รับมอบอำนาจว่า เป็นคำแปลภาษาไทยที่ถูกต้องตรงกับหนังสือมอบอำนาจ หรือคำรับรองนั้น และยื่นคำแปลดังกล่าวพร้อมกับหนังสือมอบอำนาจหรือคำรับรองด้วย

รายละเอียดการประดิษฐ์

รายละเอียดการประดิษฐ์เป็นส่วนที่ผู้ขอจะต้องจัดทำขึ้นเองโดยจะต้องมีลักษณะดังที่กล่าวข้างต้น ทั้งนี้ โดยจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง (พ.ศ. 2522) ออกตามความในพระราชบัญญัติสิทธิบัตรด้วย กฎกระทรวงดังกล่าวกำหนดว่า รายละเอียดต้องระบุหัวข้อเรื่องตามลำดับ ดังต่อไปนี้

1. **ชื่อที่แสดงถึงการประดิษฐ์** จะต้องระบุว่าการประดิษฐ์นั้นคืออะไร โดยระบุถึงลักษณะสำคัญของการประดิษฐ์นั้นด้วย เช่น พัดลมไฟฟ้า กรรมวิธีหล่อผนังคอนกรีต เตาดอบไฟฟ้า แบบจ่ายความร้อน เป็นต้น จะต้องไม่ใช่ชื่อที่ตั้งขึ้นเองหรือเครื่องหมายการค้า เช่น เตาดอบไฟฟ้าสุรชัย และจะต้องไม่ใช่ชื่อที่เป็นการอวดอ้างสรรพคุณ เช่น เตากैसेมหัศจรรย์ หรือปากกาเนรมิต เป็นต้น

2. **ลักษณะและความมุ่งหมายของการประดิษฐ์** จะต้องระบุถึงลักษณะที่สำคัญของการประดิษฐ์โดยย่อ รวมทั้งวัตถุประสงค์ของการประดิษฐ์ดังกล่าว ตัวอย่างเช่น การขอรับสิทธิบัตรสำหรับ “อุปกรณ์และวิธีวัดความยาวของวัตถุโดยความยาวคลื่นแสงเลเซอร์” ผู้จะขอระบุ “ลักษณะของอุปกรณ์อันเป็นการประดิษฐ์นี้ประกอบด้วยแหล่งกำเนิดแสงเลเซอร์ เครื่องตรวจจับสัญญาณ ส่วน

บังคับทิศทาง โดยมีวงจรทางอิเล็กทรอนิกส์ควบคุมการทำงานและความยาวของวัตถุและจุดประสงค์ของการประดิษฐ์ดังกล่าว คือ เพื่อให้จะทำให้การวัดความยาวของวัตถุมีความถูกต้องแม่นยำยิ่งขึ้น

3. **สาขาวิทยาการที่เกี่ยวข้องกับการประดิษฐ์** จะต้องระบุว่าการประดิษฐ์ที่ขอรับสิทธิบัตรจัดอยู่ในสาขาวิทยาการหรือเทคโนโลยีด้านใด เช่น วิศวกรรมเครื่องกล วิศวกรรมไฟฟ้า เคมี ฟิสิกส์ เป็นต้น

4. **ภูมิหลังของศิลปะหรือวิทยาการที่เกี่ยวข้อง** จะต้องระบุลักษณะของการประดิษฐ์ที่มีอยู่ก่อนแล้ว พร้อมทั้งข้อบกพร่องต่างๆ หรือปัญหาของการประดิษฐ์ดังกล่าว ทั้งนี้เพื่อที่จะแสดงให้เห็นว่าการประดิษฐ์ที่ขอรับสิทธิบัตรนั้นแตกต่างกับการประดิษฐ์ที่มีอยู่ก่อนแล้วอย่างไรและเพียงใด ตัวอย่างเช่น การขอรับสิทธิบัตรสำหรับ “อุปกรณ์และวิธีการวัดความยาวของวัตถุโดยความยาวคลื่นแสงเลเซอร์” ดังกล่าวข้างต้น ในหัวข้อนี้จะระบุว่า “ก่อนที่จะคิดประดิษฐ์การประดิษฐ์ที่ขอรับสิทธิบัตรนี้ การวัดความยาวจะทำโดยเทียบกับความยาวมาตรฐาน 1 เมตร ที่ทำจากโลหะผสมระหว่างนิกอนกับโครเมียมหรือที่เรียกกันว่า “นิโครม” ความยาวดังกล่าวอาจเกิดการเปลี่ยนแปลงได้ เนื่องจากสัมประสิทธิ์การขยายตัวของโลหะเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงของอุณหภูมิ ซึ่งเป็นเหตุให้ความยาวมาตรฐานดังกล่าวนั้นไม่คงที่ “ ในกรณีที่เป็นการประดิษฐ์ที่ยังไม่เคยมีมาก่อนเลย ผู้ขออาจระบุถึงปัญหาในทางปฏิบัติที่เกี่ยวข้อง ซึ่งกระตุ้นให้เกิดแนวคิดดังกล่าว

5. **การเปิดเผยการประดิษฐ์โดยสมบูรณ์** จะต้องระบุถึงรายละเอียดของการประดิษฐ์ที่ขอรับสิทธิบัตรว่ามีลักษณะโครงสร้าง ส่วนประกอบองค์ประกอบ หรือขั้นตอนอย่างไรบ้าง การบรรยายในหัวข้อนี้จะต้องละเอียดสมบูรณ์และชัดเจนพอที่จะทำให้ผู้มีความชำนาญในระดับสามัญในสาขาวิทยาการนั้น ๆ สามารถอ่านแล้วเข้าใจถึงการประดิษฐ์นั้นได้ และสามารถนำไปใช้และปฏิบัติตามการประดิษฐ์นั้นได้ด้วย

ในหัวข้อการเปิดเผยการประดิษฐ์โดยสมบูรณ์นี้ ผู้เขียนควรคำนึงถึงความชัดเจนเป็นหลัก ดังนั้น ควรกำหนดลักษณะและขั้นตอนการบรรยายให้ดี หากเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับกลไก หรือเครื่องมือต่างๆ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการเขียนประกอบในกรณีดังกล่าว การอ้างอิงลักษณะทางโครงสร้างในหัวข้อนี้จะต้องสอดคล้องกับรูปเขียนด้วย ตัวอย่างในกรณีที่เป็นการขอรับสิทธิบัตร สำหรับเครื่องมือหรือกลไก ในขั้นแรกควรอธิบายถึงส่วนประกอบหรือโครงสร้างของการประดิษฐ์นั้นว่ามีส่วนประกอบอย่างไร ประกอบกันในลักษณะใดและประกอบกันแล้วจะให้ผลในทางปฏิบัติอย่างไร

ขั้นที่สองควรอธิบายถึงระบบการทำงานหรือกรรมวิธีในการผลิต เริ่มตั้งแต่ นำวัตถุดิบเข้าระบบและผ่านขั้นตอนการต่างๆ ของอุปกรณ์ซึ่งควรระบุถึงรายละเอียดของขั้นตอนนั้นๆ ด้วยจนกระทั่งได้เป็นผลิตภัณฑ์สำเร็จออกมา

6. **คำอธิบายรูปเขียนโดยย่อ** จะต้องระบุถึงรูปเขียนที่เสนอมาพร้อมกับคำขอ (ถ้ามี) โดยระบุว่ารูปเขียนแต่ละรูปแสดงถึงส่วนใดของการประดิษฐ์ เช่น รูปที่ 1 แสดงถึงส่วนประกอบทั้งหมดของเครื่องจักร รูปที่ 2 แสดงถึงส่วนประกอบส่วนใดส่วนหนึ่งของเครื่องจักร เป็นต้น

7. **วิธีการในการประดิษฐ์ที่ดีที่สุด** ในกรณีที่มีการระบุในหัวข้อการเปิดเผยการประดิษฐ์โดยสมบูรณ์ ถึงวิธีการประดิษฐ์หลายวิธี ผู้ขอจะต้องระบุถึงวิธีการประดิษฐ์ที่ดีที่สุด แต่ถ้ามีการเปิดเผยวิธีการประดิษฐ์เพียงวิธีเดียวในหัวข้อการเปิดเผยการประดิษฐ์โดยสมบูรณ์ ผู้ขอก็สามารถระบุ “วิธีการในการประดิษฐ์ที่ดีที่สุด ได้แก่ วิธีการดังที่ได้บรรยายไว้ในหัวข้อการเปิดเผยการประดิษฐ์โดยสมบูรณ์”

8. **การใช้ประโยชน์ของการประดิษฐ์ในการผลิตทางอุตสาหกรรม หัตถกรรม เกษตรกรรม หรือพาณิชย์กรรม** ในกรณีที่ลักษณะของการประดิษฐ์เองไม่สามารถแสดงได้ว่าจะนำไปใช้ในการผลิตในด้านต่างๆ ได้หรือไม่เป็นอย่างไร เช่น การประดิษฐ์สารประกอบเคมีขึ้นใหม่ผู้ขอจะต้องอธิบายให้เห็นว่า สามารถนำเอาการประดิษฐ์นั้นไปใช้ในทางใดบ้าง และมีประโยชน์อย่างไร แต่ถ้าโดยลักษณะของการประดิษฐ์นั้นเองแสดงให้เห็นได้อยู่แล้วว่าสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในด้านการผลิตได้ ก็ไม่จำเป็นต้องมีหัวข้อนี้

ข้อถกเถียงสิทธิ

เป็นส่วนที่ผู้ขอรับสิทธิบัตรระบุถึงขอบเขตของการประดิษฐ์ที่ต้องการได้รับความคุ้มครอง ข้อถกเถียงสิทธิเปรียบได้กับการกำหนดขอบเขตอันเป็นพื้นที่ที่เป็นสิทธิของเจ้าของโนนที่ดิน ข้อถกเถียงสิทธิจะกำหนดขอบเขตอันเกี่ยวกับลักษณะของการประดิษฐ์ที่เป็นสิทธิของผู้ทรงสิทธิที่บุคคลอื่นมีหน้าที่ที่จะต้องเคารพและละเว้นจากการกระทำอันจะเป็นการละเมิดสิทธิของผู้ทรงสิทธิบัตร

นอกจากนี้ ข้อถกเถียงสิทธิเป็นการระบุถึงส่วนของการประดิษฐ์ที่ผู้ขอต้องการสงวนสิทธิมิให้คนอื่นแสดงหาประโยชน์จากการประดิษฐ์ โดยหลักการทั่วไปแล้ว ขอบเขตของการประดิษฐ์ที่ระบุในข้อถกเถียงสิทธิจะต้องไม่กว้าง หรือเกินไปกว่าที่ผู้ขอได้ทำการประดิษฐ์นั้น และได้เปิดเผยในรายละเอียดการประดิษฐ์ ดังนั้นหากผู้ขอต้องการขอถกเถียงสิทธิในลักษณะของส่วนของการประดิษฐ์ ก็จะต้องเปิดเผยรายละเอียดเกี่ยวกับลักษณะส่วนนั้นของการประดิษฐ์โดยสมบูรณ์ ชัดแจ้งและรัดกุมในรายละเอียดการประดิษฐ์ด้วย

ข้อถกเถียงสิทธิต้องระบุลักษณะของการประดิษฐ์ที่ผู้ขอประสงค์จะขอรับความคุ้มครองโดยชัดแจ้ง รัดกุม และสอดคล้องกับรายละเอียดการประดิษฐ์ ถ้าข้อถกเถียงสิทธิไม่เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนด คำขอนั้นอาจถูกปฏิเสธได้ หลักที่ว่าข้อถกเถียงสิทธิจะต้องสอดคล้องกับรายละเอียดการประดิษฐ์ได้กล่าวถึงแล้วข้างต้นส่วนที่ว่าข้อถกเถียงสิทธิจะต้องชัดแจ้งและรัดกุมนั้น พอสรุปได้ว่ามีอยู่ 2 ความหมายดังนี้

1. ลักษณะของถ้อยคำที่ใช้จะต้องชัดแจ้งและรัดกุม

ถ้อยคำที่ใช้จะต้องชัดเจน ห้ามใช้ถ้อยคำที่คลุมเครือ หรือมีความหมายเพื่อเลือกแบบกว้างๆ เช่น ระบุว่าส่วนประกอบส่วนหนึ่งของการประดิษฐ์นั้น “ทำจากโลหะหรือสิ่งที่คล้ายคลึงกัน” ย่อมไม่ชัดเจน เพราะสิ่งที่มีคุณสมบัติคล้ายคลึงกับโลหะมีมากมาย

2. ลักษณะของการแยกและจัดลำดับข้อถ้อยสิทธิ

ความชัดเจนและรัดกุมของข้อถ้อยสิทธิอาจเกิดขึ้นจากวิธีการแยกและการจัดลำดับข้อถ้อยสิทธิ รวมทั้งการอ้างอิงถึงข้อถ้อยสิทธิอื่นๆ ในคำขอเดียวกันนั้นด้วย การพิจารณาว่า ควรแยกข้อถ้อยสิทธิออกเป็นหลายข้อหรือควรมีข้อถ้อยสิทธิเพียงข้อเดียวหรือไม่นั้น ขึ้นอยู่กับลักษณะของการประดิษฐ์ที่ขอรับสิทธิบัตรว่า การประดิษฐ์นั้นมีลักษณะองค์ประกอบหรือโครงสร้างซับซ้อนหรือไม่เพียงใด ถ้าเป็นการประดิษฐ์ที่ไม่ซับซ้อนก็ไม่ต้องแยกข้อถ้อยสิทธิเป็นหลายข้อ เพราะจะทำให้ขาดความชัดเจนและรัดกุม ในทางกลับกันถ้าเป็นการประดิษฐ์ที่ซับซ้อนมาก หากไม่แยกข้อถ้อยสิทธิออกเป็นหลายๆ ข้อก็จะทำให้ขาดความชัดเจนและรัดกุมเช่นเดียวกัน

ข้อถ้อยสิทธิที่ใช้ระบุถึงลักษณะทางเทคนิคอันเป็นสาระสำคัญของการประดิษฐ์ เรียกว่า “ข้อถ้อยสิทธิหลัก” ส่วนข้อถ้อยสิทธิที่ระลึกถึงลักษณะทางเทคนิคอันเป็นลักษณะพิเศษหรือรายละเอียดปลีกย่อย เรียกว่า “ข้อถ้อยสิทธิรอง” โดยทั่วไป การประดิษฐ์ที่ขอรับสิทธิบัตรมักมีลักษณะที่ไม่ซับซ้อนมาก จึงมักจะมีข้อถ้อยสิทธิหลักเพียงข้อเดียวและมีข้อถ้อยสิทธิรองอีก 2-3 ข้อ

ในกรณีที่ข้อถ้อยสิทธิหลักเพียงข้อเดียวไม่สามารถคลุมถึงลักษณะทางเทคนิคของการประดิษฐ์ได้ทั้งหมด ผู้ขอจะระบุข้อถ้อยสิทธิหลักหลายข้อสำหรับลักษณะของการประดิษฐ์ประเภทเดียวกันในคำขอรับสิทธิบัตรฉบับหนึ่งก็ได้การอ้างอิงถึงข้อถ้อยสิทธิอื่นในข้อถ้อยสิทธิอื่นนั้น จะต้องอ้างในลักษณะที่เป็นทางเลือกเท่านั้น ประกอบด้วยเครื่องเขย่าที่มีลักษณะพิเศษ....” แต่จะระบุว่า “6.เครื่องซักผ้าตาม 1 และ 4. ซึ่งประกอบด้วยเครื่องเขย่าที่มีลักษณะพิเศษ” ไม่ได้

รูปเขียน (ถ้ามี)

เป็นส่วนที่จะช่วยให้ผู้อ่านคำขอรับสิทธิบัตรสามารถเข้าใจรายละเอียดการประดิษฐ์ได้ดีขึ้น ดังนั้น กฎหมายจึงกำหนดว่า หากจำเป็นเพื่อที่จะทำให้สามารถเข้าใจการประดิษฐ์ โดยทั่วไปรูปเขียนมักจะจำเป็นในกรณีที่คำขอรับสิทธิบัตรสำหรับการประดิษฐ์ในสาขาวิศวกรรม เครื่องกล ฟิสิกส์ ด้วย หากผู้ขอไม่ยื่นรูปเขียนในกรณีที่จำเป็นคำขอนั้นอาจถูกปฏิเสธได้ รูปเขียนจะต้องแสดงให้เห็นชัดเจนสอดคล้องกับรายละเอียดการประดิษฐ์และเป็นไปตามหลักวิชาการเขียนแบบ ตามลักษณะและวิธีที่อธิบดีกรมทรัพย์สินทางปัญญากำหนด เช่น จะต้องเขียนด้วยหมึกสีดำเข้มที่สามารถอยู่ได้ทนนาน และห้ามระบายสีเขียนโดยใช้อุปกรณ์การเขียนแบบมีสัดส่วนที่ถูกต้อง และใช้สัญลักษณ์ (Drawing Symbols) ตามที่กำหนดเป็นต้น

บทสรุปการประดิษฐ์

เป็นส่วนของคำขอสิทธิบัตรการประดิษฐ์ที่จะช่วยให้บุคคลที่เกี่ยวข้อง เช่น เจ้าหน้าที่ตรวจสอบสิทธิบัตร และผู้สนใจ สามารถตรวจค้น หรือค้นคว้าเกี่ยวกับการประดิษฐ์นั้นโดยไม่ต้องเสียเวลามาก ผู้ขอจะต้องจัดทำบทสรุปการประดิษฐ์ในทุกกรณี หากผู้ขอไม่ยื่นบทสรุปการประดิษฐ์ด้วย คำขอนั้นอาจถูกปฏิเสธได้ บทสรุปการประดิษฐ์ต้องสรุปสาระสำคัญของการประดิษฐ์ที่ได้เปิดเผยหรือแสดงไว้ในรายละเอียดการประดิษฐ์ ข้อถือสิทธิและรูปเขียน (ถ้ามี) โดยจะต้องระบุลักษณะทางเทคนิคที่เกี่ยวข้องกับการประดิษฐ์โดยย่อ แต่ต้องเป็นไปในลักษณะที่จะทำให้เข้าใจได้ดีขึ้นถึงปัญหาทางเทคนิคตลอดจนการแก้ไขปัญหามาโดยการประดิษฐ์ และการใช้การประดิษฐ์นั้น โดยจะต้องรัดกุมชัดเจนและมีถ้อยคำไม่เกิน 200 คำ

ส่วนประกอบทั้ง 5 ส่วนของคำขอรับสิทธิบัตร นอกจากส่วนที่ 1 คือ แบบพิมพ์คำขอแล้วส่วนอื่นๆ คือ รายละเอียดการประดิษฐ์ ข้อถือสิทธิ รูปเขียน และบทสรุปการประดิษฐ์ เป็นส่วนที่ผู้ขอจะต้องเตรียมจัดทำเองทั้งสิ้น ทั้งนี้ จะต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนด เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของกฎหมายสิทธิบัตรและเพื่อประโยชน์ในด้านการบริหารงาน หลักเกณฑ์ และวิธีการดังกล่าวที่สำคัญ สรุปได้ดังนี้

1. คำขอรับสิทธิบัตรและเอกสารหลักฐาน จะต้องยื่นอย่างน้อย 3 ชุด หรือตามจำนวนที่อธิบดีกรมทรัพย์สินทางปัญญากำหนด แต่ไม่เกิน 5 ชุด
2. คำขอจะต้องมีข้อความถูกต้อง ชัดเจน และครบถ้วนตามที่กำหนดไว้ในแบบพิมพ์
3. คำขอและส่วนประกอบทุกส่วนจะต้องพิมพ์หรือดีดพิมพ์ข้อความเป็นภาษาไทย
4. ลงลายมือชื่อผู้ขอหรือตัวแทนในคำขอ

นอกจากนี้ ยังมีรายละเอียดปลีกย่อยเกี่ยวกับการจัดเตรียมคำขอรับสิทธิบัตรอยู่เป็นอันมาก ก่อนจัดทำคำขอรับสิทธิบัตรควรศึกษากฎกระทรวง (พ.ศ. 2522) ออกตามความในพระราชบัญญัติสิทธิบัตรและประกาศกรมทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวข้อง

คำขอรับสิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์

คำขอรับสิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์ ประกอบด้วย

ก. แบบพิมพ์คำขอและเอกสารประกอบ

ข. ข้อถือสิทธิ

ค. ภาพแสดงแบบผลิตภัณฑ์

ง. คำพรรณนาแบบผลิตภัณฑ์ (ถ้ามี)

ก. แบบพิมพ์คำขอและเอกสารประกอบ

เป็นเอกสารที่แสดงเจตนาของผู้ขอต้องการที่จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายและเป็นการระบุและแสดงหลักฐานว่าผู้ขอมีสิทธิขอรับสิทธิบัตรในฐานะอะไร แบบพิมพ์คำขอรับสิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์ ผู้ขอต้องใช้แบบพิมพ์ที่กรมทรัพย์สินทางปัญญา กำหนดและจัดพิมพ์ขึ้น ซึ่งได้แก่แบบ สป/สพ/001-ก อันเป็นแบบพิมพ์คำขอที่ใช้สำหรับขอรับสิทธิบัตรการประดิษฐ์นั้นเอง ซึ่งกำหนดให้ผู้ขอระบุถึงผลิตภัณฑ์ที่จะใช้การออกแบบผลิตภัณฑ์ในแบบพิมพ์คำขอด้วย กรณีคำขอรับสิทธิบัตรการประดิษฐ์ คือ เอกสารหลักฐานแสดงสิทธิขอรับสิทธิบัตร และเอกสารหลักฐานการมอบอำนาจให้ตัวแทนเป็นผู้กระทำการแทน ผู้ขอจะต้องยื่นแบบพิมพ์ดังกล่าวพร้อมกับการยื่นขอรับสิทธิบัตร แต่ไม่สามารถยื่นพร้อมกันคำขอได้ ก็อาจขอผ่อนผันได้ 2 ครั้ง คือ ครั้งแรกขอผ่อนผันได้เป็นเวลา 90 วัน และครั้งที่สองขอผ่อนผันได้อีก 30 วัน โดยต้องยื่นขอผ่อนผันก่อนสิ้นกำหนดระยะเวลาล่วงหน้าไม่น้อยกว่า 10 วัน

ข. ข้อถือสิทธิ

เป็นส่วนที่ผู้ขอรับสิทธิบัตรระบุถึงขอบเขตการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่ต้องการได้รับความคุ้มครอง เนื่องจากลักษณะของการออกแบบผลิตภัณฑ์ไม่ยุ่งยากซับซ้อนเหมือนกับการประดิษฐ์ กฎหมายจึงกำหนดให้ผู้ขอระบุข้อถือสิทธิเพียงข้อเดียวเท่านั้น ข้อถือสิทธิจะต้องระบุถึงลักษณะของการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่ผู้ขอประสงค์จะได้รับความคุ้มครองโดยชัดแจ้ง กล่าวคือ ผู้ขอต้องการที่จะได้รับความคุ้มครองในรูปร่างลักษณะหรือสวดลาย หรือสีของผลิตภัณฑ์โดยทั่วไปแล้วผู้ขอจะอ้างถึงลักษณะที่แสดงในภาพแสดงแบบผลิตภัณฑ์ เช่น “ข้อถือสิทธิในรูปร่างลักษณะและสวดลายของเหยื่อไล่่น้ำตามที่แสดงในภาพแสดงแบบผลิตภัณฑ์”

ค. ภาพแสดงแบบผลิตภัณฑ์

ได้แก่ภาพที่แสดงถึงรายละเอียดของการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่ขอรับความคุ้มครอง เทียบได้รับรายละเอียดการประดิษฐ์ในคำขอรับสิทธิบัตรการประดิษฐ์ กล่าวคือ มุ่งหมายที่จะแสดงให้เห็นถึงลักษณะของสิ่งที่ต้องการได้รับความคุ้มครองดังนั้น

ภาพแสดงแบบผลิตภัณฑ์ จึงเป็นส่วนที่สำคัญที่สุดในคำขอรับสิทธิบัตร
การออกแบบผลิตภัณฑ์ซึ่งผู้ขอจะต้องยื่นพร้อมกับแบบพิมพ์คำขอทุกกรณี
ภาพแสดงแบบผลิตภัณฑ์ต้องแสดงรูปร่าง ลวดลายหรือสีของผลิตภัณฑ์
อันเป็นสาระสำคัญทั้งหมดที่ประสงค์จะขอรับความคุ้มครองโดยจะแสดงเป็นรูปเขียน
(Drawing) หรือภาพถ่าย (Photographs) ก็ได้ โดยปกติภาพแสดงแบบผลิตภัณฑ์ต้อง
เป็นภาพขาวดำเว้นแต่เป็นการขอรับความคุ้มครองในสีของผลิตภัณฑ์ ในกรณีเช่นนี้
ภาพแสดงแบบผลิตภัณฑ์ต้องแสดงสีด้วย ข้อสำคัญคือ ต้องแสดงถึงลักษณะที่
ต้องการได้
รับความคุ้มครองทั้งหมด เช่น ถ้าเป็นการขอรับความคุ้มครองสำหรับรูปร่างลักษณะ
ต้องแสดงรูปด้านต่างๆ และทัศนียภาพ (Perspective View) ของผลิตภัณฑ์นั้นด้วย

ง. คำพรรณนาแบบผลิตภัณฑ์ (ถ้ามี)

ใช้ในกรณีที่ผู้ขอประสงค์จะชี้แจงรายละเอียดเกี่ยวกับแบบผลิตภัณฑ์เพิ่มเติม
เพื่อให้เจ้าที่หรือบุคคลอื่นเข้าใจแบบผลิตภัณฑ์ที่ขอรับสิทธิบัตรได้ดีขึ้น
กฎหมายไม่ได้กำหนดให้ผู้ขอยื่นคำพรรณนาแบบผลิตภัณฑ์
เนื่องจากการออกแบบผลิตภัณฑ์เป็นลักษณะภายนอกของผลิตภัณฑ์
ซึ่งปกติอาจแสดงให้เห็นได้โดยละเอียดและชัดเจนโดยภาพแสดงแบบผลิตภัณฑ์อยู่แล้ว
แต่ถ้าหากผู้ขอประสงค์ที่จะยื่นคำพรรณนาแบบผลิตภัณฑ์เพื่อวัตถุประสงค์ดังกล่าว
ข้างต้น
ก็ควรเขียนเพียงสั้นๆ คือไม่ควรเกิน 100 คำ

การยื่นคำขอรับสิทธิบัตร

เมื่อเตรียมคำขอรับสิทธิบัตรเรียบร้อยแล้ว ในส่วนของคณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้
จะต้องติดต่อขอรับ – ส่งแบบฟอร์ม ที่งานบริการวิชาการและวิจัย คณะวิทยาศาสตร์ (โทร. 053-
875294) เพื่อที่ทางคณะจะได้จัดส่งไปยังสถาบันป่มเพาะวิสาหกิจ (UBI) ซึ่งเป็นผู้ดำเนินการแทน
บุคลากรมหาวิทยาลัยแม่โจ้ ในการติดต่อกับกรมทรัพย์สินทางปัญญา

ขั้นตอนการพิจารณาออกสิทธิบัตร

เมื่อผู้ขอยื่นคำขอสิทธิบัตรแล้ว การดำเนินการเกี่ยวกับคำขอดังกล่าวทั้งที่เป็นส่วนที่พนักงาน
ดำเนินการ และส่วนที่ผู้ขอหรือผู้มีส่วนได้เสียอื่นๆ จะต้องดำเนินการมีดังต่อไปนี้

1. การตรวจสอบเบื้องต้น

เมื่อผู้ขอยื่นคำขอรับสิทธิบัตรแล้ว เจ้าหน้าที่จะตรวจดูว่าคำขอนั้นมีส่วนประกอบ หรือเอกสารครบถ้วนหรือไม่ และผู้ขอได้ชำระค่าธรรมเนียมถูกต้องหรือไม่ ถ้าไม่ถูกต้องก็จะให้ผู้ขอดำเนินการแก้ไขให้ถูกต้องเสียก่อน หลังจากนั้นจึงจะทำการตรวจสอบเบื้องต้นอันเป็นการตรวจดูว่าส่วนประกอบคำขอแต่ละส่วนถูกต้องหรือไม่ การประดิษฐ์ที่ขอรับสิทธิบัตรนั้นเป็นการประดิษฐ์ที่ต้องห้ามมิให้ขอรับสิทธิบัตรหรือไม่ และผู้ขอรับสิทธิบัตรเป็นผู้มีสิทธิขอรับสิทธิบัตรหรือไม่ ถ้าพบว่าคำขอมีข้อบกพร่อง เจ้าหน้าที่จะแจ้งให้ผู้ขอดำเนินการแก้ไขเพิ่มเติมซึ่งผู้ขอจะต้องดำเนินการภายในเวลาที่กำหนดโดยใช้แบบพิมพ์ที่กรมทรัพย์สินทางปัญญากำหนดและจัดพิมพ์ขึ้น คือ แบบ สป/สพ/002-ก

2. การประกาศโฆษณาคำขอ

หลังจากผ่านการตรวจสอบเบื้องต้นแล้วเจ้าหน้าที่จะดำเนินการประกาศโฆษณาคำขอ โดยแจ้งให้ผู้ขอส่งแม่พิมพ์รูปเขียน หรือภาพแสดงแบบผลิตภัณฑ์ และชำระค่าธรรมเนียมประกาศโฆษณาภายใน 90 วัน ค่าธรรมเนียมประกาศโฆษณาจำนวน 500 บาท โดยค่าธรรมเนียมดังกล่าวขอลดและยกเว้นได้ในกรณีเช่นเดียวกับค่าธรรมเนียมคำขอรับสิทธิบัตรการประกาศโฆษณาคำขอรับสิทธิบัตรมีวัตถุประสงค์ 2 ประการ

2.1. เพื่อให้ผู้ที่มีสิทธิดีกว่าผู้อื่นยื่นคำขอหรือเห็นว่าผู้ขอไม่มีสิทธิยื่นคำคัดค้าน

2.2. เพื่อให้ประชาชนเข้ามามีส่วนในการให้ข้อมูลหรือหลักฐานแก่เจ้าหน้าที่ในการพิจารณาออกสิทธิบัตร

3. การคัดค้าน

เมื่อได้มีการประกาศโฆษณาคำขอแล้ว บุคคลใดที่เห็นว่าตนมีสิทธิขอรับสิทธิบัตรดีกว่าผู้ขอหรือเห็นว่าการประดิษฐ์หรือการออกแบบผลิตภัณฑ์ ไม่มีลักษณะตามที่กฎหมายกำหนด หรือเป็นสิ่งที่กฎหมายห้ามมิให้ขอรับสิทธิบัตร หรือผู้ขอไม่มีสิทธิขอรับสิทธิบัตรมีสิทธิยื่นคำคัดค้านต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ภายใน 90 วัน นับแต่วันประกาศโฆษณา โดยใช้แบบพิมพ์ที่กรมทรัพย์สินทางปัญญากำหนดและจัดพิมพ์ขึ้น คือ สป/สพ/005/ค ผู้คัดค้านจะต้องเสียค่าธรรมเนียมคำคัดค้าน 1,000 บาท

จากนั้นพนักงานเจ้าหน้าที่จะส่งสำเนาคำคัดค้านไปยังผู้ขอ ผู้ขอจะต้องยื่นคำโต้แย้งเพื่อชี้แจงเหตุผลหรือแสดงหลักฐานหักล้างคำคัดค้านภายใน 90 วัน นับแต่วันที่ได้รับสำเนาคำคัดค้านถ้าผู้ขอไม่ยื่นคำโต้แย้งภายในกำหนดดังกล่าว กฎหมายถือว่า ผู้ขอละทิ้งคำขอรับสิทธิบัตรนั้น หลังจากนั้น ผู้คัดค้านจะนำพยานหลักฐานมาแสดงหรือแถลงเพิ่มเติมก็ได้ภายในระยะเวลา 30 วัน นับแต่วันยื่นคำคัดค้านหรือผู้ขอจะนำพยานหลักฐานมาแสดงหรือแถลงเพิ่มเติมก็ได้ภายในระยะเวลา 15 วัน นับแต่วันยื่นคำโต้แย้ง อธิบดีกรมทรัพย์สินทางปัญญาจะเป็นผู้วินิจฉัยว่า คำคัดค้านมีเหตุผลและหลักฐานสนับสนุนเพียงพอหรือไม่ เมื่ออธิบดีมีคำวินิจฉัยหรือคำสั่งอย่างไร พนักงานเจ้าหน้าที่จะแจ้งคำวินิจฉัยหรือคำสั่งนั้นไปยังผู้คัดค้านและผู้ขอพร้อมด้วยเหตุผล ผู้ขอหรือผู้คัดค้านมีสิทธิอุทธรณ์ คำสั่งหรือคำ

วินิจฉัยของอธิบดีต่อคณะกรรมการสิทธิบัตรได้ภายใน 60 วัน นับแต่วันได้รับคำสั่งวินิจฉัยพร้อมชำระค่าธรรมเนียม 1,000 บาท

4. การตรวจสอบการประดิษฐ์หรือการออกแบบผลิตภัณฑ์

เมื่อได้มีการประกาศโฆษณาคำขอรับสิทธิบัตรแล้ว เจ้าหน้าที่จะดำเนินการพิจารณาว่าการประดิษฐ์หรือการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่ขอรับสิทธิบัตรมีลักษณะตามที่กฎหมายกำหนดหรือไม่ การพิจารณาดังกล่าวเรียกว่า “การตรวจสอบการประดิษฐ์” หรือ “การตรวจสอบการออกแบบผลิตภัณฑ์” แล้วแต่กรณีขั้นตอนการตรวจสอบการประดิษฐ์ และการตรวจสอบการออกแบบผลิตภัณฑ์ตามกฎหมายมีความแตกต่างกัน คือ ในกรณีที่เป็นการขอรับสิทธิบัตรการประดิษฐ์เจ้าหน้าที่จะดำเนินการตรวจสอบการประดิษฐ์ก็ต่อเมื่อผู้ขอได้ยื่นคำขอให้ตรวจสอบการประดิษฐ์โดยใช้แบบพิมพ์ที่กรมทรัพย์สินทางปัญญากำหนดและจัดพิมพ์ขึ้น คือ แบบสป/สพ003-ก ภายใน 5 ปี นับแต่วันประกาศโฆษณา หรือ 1 ปี นับแต่วันที่คำวินิจฉัยถึงที่สุด ในกรณีที่มีการคัดค้านแล้วแต่ระยะเวลาใดจะสิ้นสุดลงทีหลัง ผู้ขอจะต้องชำระค่าธรรมเนียมคำขอให้ตรวจสอบการประดิษฐ์ จำนวน 500 บาท ค่าธรรมเนียมดังกล่าวขอลดและยกเว้นได้ในกรณีเช่นเดียวกับค่าธรรมเนียมคำขอรับสิทธิบัตร แต่ในกรณีที่เป็นการขอรับสิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์ ผู้ขอไม่ต้องยื่นคำขอให้ตรวจสอบแต่ประการใดในการตรวจสอบการประดิษฐ์หรือการออกแบบผลิตภัณฑ์ เจ้าหน้าที่จะตรวจสอบกับรายละเอียดในเอกสารสิทธิบัตรของไทยและของต่างประเทศที่กรมทรัพย์สินทางปัญญามีอยู่ เพื่อประโยชน์ในการตรวจสอบดังกล่าว อธิบดีกรมทรัพย์สินทางปัญญาขอให้ส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือองค์การของรัฐ หรือสำนักงาน หรือองค์การสิทธิบัตรต่างประเทศหรือระหว่างประเทศ ทำการตรวจสอบดังกล่าวให้ได้ ในปัจจุบันกรมทรัพย์สินทางปัญญาได้ขอให้สำนักงานสิทธิบัตรแห่งออสเตรเลีย และสำนักงานสิทธิบัตรแห่งยุโรป ทำการตรวจสอบการประดิษฐ์ให้หากผู้ขอเป็นคนไทยโดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการตรวจสอบ แต่ถ้าหากผู้ขอเป็นคนต่างประเทศ และกรมทรัพย์สินทางปัญญาส่งไปตรวจสอบที่ออสเตรเลียผู้ขอจะต้องเสียค่าใช้จ่ายในการตรวจสอบดังกล่าว

5. การรับจดทะเบียนและการออกสิทธิบัตร

หลังจากการตรวจสอบการประดิษฐ์หรือการออกแบบผลิตภัณฑ์แล้ว เจ้าหน้าที่จะเสนอรายงานการตรวจสอบต่ออธิบดีกรมทรัพย์สินทางปัญญา ถ้าอธิบดีเห็นสมควรออกสิทธิบัตรให้แก่ผู้ขอโดยไม่มีการคัดค้าน หรือมีการคัดค้าน แต่ถ้าอธิบดีเห็นว่าผู้ขอมีสิทธิได้รับสิทธิบัตรตามกฎหมาย อธิบดีจะสั่งให้รับจดทะเบียนการประดิษฐ์หรือการออกแบบผลิตภัณฑ์และออกสิทธิบัตรให้แก่ผู้ขอ เจ้าหน้าที่จะแจ้งให้ผู้ขอชำระค่าธรรมเนียมการออกสิทธิบัตร จำนวน 1,000 บาท ซึ่งผู้ขอจะต้องชำระค่าธรรมเนียมดังกล่าวภายใน 60 วัน นับตั้งแต่วันที่ได้รับแจ้ง มิฉะนั้นกฎหมายจะถือว่าผู้ขอละทิ้งคำขอเมื่อได้ชำระค่าธรรมเนียมแล้ว เจ้าหน้าที่จะจดทะเบียนและออกสิทธิบัตรให้แก่ผู้ขอภายใน 15 วัน แต่ถ้า

อธิบดีเห็นว่า การประติษฐ์หรือการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่ขอรับสิทธิบัตร ไม่มีลักษณะตามที่กฎหมายกำหนดหรือผู้คัดค้านเป็นผู้มีสิทธิขอรับสิทธิบัตร ก็จะสั่งยกคำขอรับสิทธิบัตรนั้น

6. การอุทธรณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยของอธิบดี

เมื่ออธิบดีกรมทรัพย์สินทางปัญญาได้มีคำสั่งให้รับจดทะเบียนและออกสิทธิบัตรให้แก่ผู้ขอหรือมีคำสั่งยกคำขอรับสิทธิบัตร หรือวินิจฉัยว่าผู้คัดค้านมีสิทธิขอรับสิทธิบัตร ผู้มีส่วนได้เสียมีสิทธิอุทธรณ์ต่อคณะกรรมการสิทธิบัตร ภายใน 60 วัน นับแต่วันที่ได้รับแจ้งคำสั่งหรือคำวินิจฉัยดังกล่าว ถ้าไม่อุทธรณ์ภายในระยะเวลาดังกล่าวถือว่าคำสั่งหรือคำวินิจฉัยของอธิบดีเป็นที่สุด และเมื่อคณะกรรมการสิทธิบัตรได้มีคำสั่งหรือคำวินิจฉัยประการใดแล้ว ถ้าคู่กรณีไม่เห็นด้วยมีสิทธิอุทธรณ์ต่อไปยังศาลได้ภายใน 60 วัน นับแต่วันที่ได้รับแจ้งคำวินิจฉัย ถ้าไม่ดำเนินการดังกล่าวถือว่าคำวินิจฉัยของคณะกรรมการสิทธิบัตรเป็นที่สุด